

ΓΙΑ ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΕ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΟΡΙΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Στρακαντούνα Βασιλική, *MSc Βιβλιοθηκονόμος, Βιβλιοθήκη Νομικής Σχολής (Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης ΕΚΠΑ)*

Τσούμαλης Ιωάννης, *Δικηγόρος, Μ.Δ.Ε. Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου (Πάντειο Πανεπιστήμιο), LL.M. (Augsburg).*

Φραντζή Αργυρώ, *Φιλολόγος - Μ.Α Βιβλιοθηκονόμος, Βιβλιοθήκη Φιλοσοφικής Σχολής (Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης ΕΚΠΑ)*

Εισαγωγή

Η καθολική εφαρμογή της τεχνολογίας στην εκπαίδευση και την έρευνα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και οι απαιτήσεις του εκδημοκρατισμού της κοινωνίας οδηγούν και ενισχύουν με αυξανόμενη ένταση το σταδιακό μετασχηματισμό και των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Στο άμεσο μέλλον τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια καλούνται να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην δημιουργία ενημερωμένων και μορφωμένων πολιτών υποστηρίζοντας τη διαφορετικότητα και επιδιώκοντας τη συμπερίληψη (European Commission, 2022). Το όραμά τους είναι τα “πανεπιστήμια χωρίς τείχη”, που επιδιώκουν να αναπτύξουν σπουδαστές με κρίση, ικανούς να επιλύουν προβλήματα και εν τέλει ενεργούς και υπεύθυνους πολίτες (European University Association, 2021).

Στο ίδιο πνεύμα η στρατηγική των ευρωπαϊκών ερευνητικών Βιβλιοθηκών επικεντρώνεται στον ενισχυμένο ρόλο της Βιβλιοθήκης, που εδράζεται αφενός στην ηγετική της θέση εντός του πανεπιστημιακού θεσμού και αφετέρου (και προς επίρρωση αυτής) στην ευελιξία της ως προς τις αλλαγές. Οι ερευνητικές Βιβλιοθήκες προσδοκείται να εξελιχθούν σε “δεσμευμένους και αξιόπιστους κόμβους” μιας κοινωνίας της ανοικτής γνώσης με σκοπό, εκτός των άλλων, να γεφυρώσουν την απόσταση από την κοινωνία και να ενδυναμώσουν τη συμμετοχή των πολιτών (LIBER 2022, σ. 5; ACRL 2022).

Εξωστρέφεια και Συμμετοχή της κοινότητας στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες

Είναι φανερό ότι οι παραπάνω απαιτήσεις επηρεάζουν ποικίλες πτυχές του έργου των βιβλιοθηκών και ασκούν μία πίεση για την υπέρβαση των συμβατικών προσεγγίσεων, ειδικά ως προς τις συνέργειες, την επικοινωνία και την προσέλκυση ενός διευρυμένου κοινού. Η βιβλιογραφική έρευνα σχετικά με αυτήν την κατεύθυνση των βιβλιοθηκών αποκαλύπτει ένα ενδιαφέρον επιστημονικό πεδίο υπό τον όρο “Εξωστρέφεια και Συμμετοχή της κοινότητας” (Outreach and Community Engagement) και μια νέα εξειδίκευση, αυτή του “Βιβλιοθηκονόμου για την Εξωστρέφεια” (Outreach Librarian). Ιδιαίτερα μετά το 2000 πληθαίνουν, συστηματοποιούνται και μελετώνται οι εξωστρεφείς δράσεις, ειδικά δε στις ΗΠΑ διαμορφώνουν ένα διακριτό πεδίο, στο οποίο θα εστιάσουμε για τη μελέτη μας.

Στα καθ’ ημάς, πέραν των μεμονωμένων πρωτοβουλιών με τοπικό χαρακτήρα, ενδιαφέρουσα δραστηριότητα παρατηρείται πρόσφατα στο πλαίσιο της Επιστήμης των Πολιτών, (Ε.Κ.Π.Α. Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης (2021), δηλαδή τη μεθοδική και συστηματική ένταξη των πολιτών σε ερευνητικές δραστηριότητες, μέσω των προγραμμάτων και των πρωτοβουλιών της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Πατρών (Κόμβος Επιστήμης Πολιτών) ή της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου (γνώσις).

Εν προκειμένω επισημαίνονται οι δύο δυναμικές που αναπτύσσονται στο πεδίο, άλλοτε χωριστά και άλλοτε εκ παραλλήλου, δηλαδή τόσο η εξωστρεφής κινητοποίηση της Βιβλιοθήκης όσο και η ενεργοποίηση-συμμετοχή παραγόντων, εντός και εκτός του ιδρύματος, σε κοινές δράσεις. Η αλληλεπίδραση, ειδικά στη δεύτερη περίπτωση, είναι θεμελιώδης παράγων, καθώς η κοινωνία αποκομίζει γνώσεις και εμπειρίες, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται η μάθηση στο εκπαιδευτικό ίδρυμα προετοιμάζοντας τους φοιτητές για την μελλοντική κοινωνική τους συμμετοχή. Ένα από τα πλέον

χαρακτηριστικά παραδείγματα ενεργής συμμετοχής της κοινότητας στα πανεπιστήμια αποτελεί η “Συμμετοχή και Μάθηση μέσω της προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο” (Service Learning), όπως και τα εργαστήρια τεχνολογίας. Η ανάπτυξη του εν λόγω πεδίου καταγράφεται εκτενώς στην βιβλιογραφία (Schlack, T. 2018; Gruber 2017; ALA Connect).

Οι εξωστρεφείς δράσεις αφορούν συνήθως στην επικοινωνία και στις δημόσιες σχέσεις, στην πληροφοριακή εργασία και εκπαίδευση, στη διαδικασία της μάθησης, στην επιστημονική επικοινωνία, στην προάσπιση (advocacy) των βιβλιοθηκών, στο έργο του ειδικού (liaison) και ενσωματωμένου (embedded) βιβλιοθηκονόμου, στην προσφορά κοινωνικών ή δημιουργικών εμπειριών στο κοινό μέσα από εκδηλώσεις (Díaz, S. A. 2019, σ. 186-191). Πολλές βιβλιοθήκες συνεργάζονται και με μη ακαδημαϊκές μονάδες των ιδρυμάτων, δηλαδή με την ιατρική υπηρεσία, το συμβουλευτικό κέντρο των φοιτητών, το γραφείο σταδιοδρομίας ή τον σύλλογο αποφοίτων. Αποδέκτες των δράσεων μπορεί να είναι οι ενεργοί φοιτητές και το προσωπικό των ιδρυμάτων, άλλοι ερευνητές ή πολίτες, δυνητικοί φοιτητές, εξ αποστάσεως χρήστες, άτομα με αναπηρία, η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, φοιτητές του εξωτερικού, μέλη μειονοτήτων, πληθυσμοί που εν γένει υποεξυπηρετούνται, κτλ. (Denis 2012, σ. 375-378; LeMire et al. 2018, σ. 2-11).

Η διαχείριση των ανωτέρω δράσεων υποστηρίζεται εν προκειμένω τόσο από εξειδικευμένους βιβλιοθηκονόμους, όσο και από προσωπικό άλλων ειδικοτήτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, λειτουργεί ειδική Επιτροπή για την Εξωστρέφεια και προβλέπεται ειδικός προϋπολογισμός (Carter, T. M., Seaman, P. 2011, σ.166). Τις περισσότερες φορές οι δραστηριότητες προκύπτουν από τις διασυνδέσεις, την εξειδίκευση ή το προσωπικό ενδιαφέρον μελών του προσωπικού. Όπως δείχνουν οι έρευνες, δεν υπάρχουν συνήθως προαποφασισμένοι στόχοι ούτε σχεδιασμένη αποτίμηση του συνόλου των δράσεων (Díaz, S. A. 2019, σ. 186-188, LeMire et al. 2018 σ. 2-9). Τα οφέλη που αναδεικνύονται από συντονισμένες δράσεις της Βιβλιοθήκης με μη ακαδημαϊκές μονάδες είναι αφενός ότι οι φοιτητές αποκομίζουν μια διευρυμένη γνώση των υπηρεσιών της και της πρακτικής χρησιμότητάς τους, και αφετέρου ότι η Βιβλιοθήκη επιτυγχάνει την εξοικονόμηση χρημάτων, την αύξηση της επισκεψιμότητας, την απόκτηση θετικής εικόνας λόγω καινοτομίας και ευελιξίας, όπως και τον εμπλουτισμό των δεξιοτήτων του προσωπικού της (Wainwright, Amy and Davidson, Chris 2017, σ. 121-122; Usona 2017, σ. 9-10).

Συνοψίζοντας, οι όροι “Εξωστρέφεια” και “Συμμετοχή της Κοινότητας” στην ακαδημαϊκή βιβλιοθηκονομία επιχειρούν να τονίσουν την ανάγκη επινόησης μιας μεθοδολογίας, η οποία θα αποσκοπεί στο σχεδιασμό και στην αποτίμηση των εκάστοτε παρεμβάσεων της Βιβλιοθήκης για την προβολή και -ως εκ τούτου προάσπιση- του έργου της, συμβάλλοντας έτσι στη θετική εικόνα του θεσμού και στην προώθηση της σύμπραξης με ομάδες της κοινωνίας των πολιτών. Δικαιολογημένη και αναπόφευκτη είναι η συζήτηση που καταγράφεται στη βιβλιογραφία για την αναγκαιότητα ή μη της χρήσης ενός ειδικού όρου για την Εξωστρέφεια, εφόσον όλες οι εν λόγω πρωτοβουλίες είναι συνυφασμένες με την αποστολή και το έργο των Βιβλιοθηκών και η έννοια αυτή οφείλει ούτως ή άλλως να διατρέχει και να ολοκληρώνει τις υπηρεσίες και τον τρόπο εργασίας του προσωπικού (Ford, E. 2009).

Μία πρόσφατη μελέτη για τις απαιτούμενες συμπεριφορές, γνώσεις και δεξιότητες του Βιβλιοθηκονόμου Εξωστρέφειας στις ΗΠΑ κατέληξε σε έναν κατάλογο 18 ικανοτήτων. Ενδεικτικά, θα μπορούσε εδώ να καταδειχθεί η δικτύωση, η συναισθηματική νοημοσύνη, η δημιουργικότητα, η διδακτική ικανότητα, η τεχνολογική επάρκεια, η ικανότητα επικοινωνίας, και η διαχείριση έργων (projects) (Metzger, Rebecca and Jackson, John 2022, p. 662).

Το ερώτημα προκύπτει με μεγαλύτερη ένταση όταν αναφερόμαστε στο ελληνικό ακαδημαϊκό περιβάλλον, όπου οι Βιβλιοθήκες διεκδικούν ακόμη την αυτονόητη θέση τους και επιζητούν την αναγνώριση και τη συμμετοχή στις σύγχρονες ακαδημαϊκές εξελίξεις. Παρά τις δυσκολίες, στον χώρο πραγματοποιούνται ενδιαφέρουσες δράσεις και ανιχνεύονται μεμονωμένες πρωτοβουλίες εξωστρέφειας και εμπλοκής κοινοτήτων σε αυτές, χωρίς όμως ακόμη, από όσο γνωρίζουμε να έχουν

μελετηθεί. Την αντίληψη αυτή υπηρετεί συστηματικά τα τελευταία χρόνια και η Βιβλιοθήκη της Νομικής Σχολής, μιας από τις εννέα Βιβλιοθήκες Σχολών της Διεύθυνσης Βιβλιοθήκης του Ε.Κ.Π.Α.

Η περίπτωση της Βιβλιοθήκης της Νομικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α.

Η ενιαία Βιβλιοθήκη της Νομικής Σχολής δημιουργήθηκε από την ενοποίηση των συλλογών των επιμέρους Βιβλιοθηκών της Νομικής Σχολής, που χρονολογούνται από τις απαρχές λειτουργίας του Ε.Κ.Π.Α (Μαρμαρά, Ε & Στρακαντούνα Β., 2016). Στεγάζεται από το έτος 2016 στο ιστορικό κτήριο του Παλαιού Χημείου του Ε.Κ.Π.Α, σχεδιασμένο στα τέλη του 19ου αιώνα από τον αρχιτέκτονα Ερνστ Τσίλλερ (Συμεωνίδης Χ, & Στρακαντούνα Β., 2016). Πρόκειται για μία Βιβλιοθήκη η οποία πέραν της στήριξης της εκπαιδευτικής και ερευνητικής διαδικασίας που αποτελεί το βασικότερο πυλώνα του έργου της, προωθεί τις ακαδημαϊκές δραστηριότητες και αναδεικνύει τον πολιτιστικό και ανθρωπιστικό ρόλο του Πανεπιστημίου, οργανώνοντας εκδηλώσεις και δράσεις που ενισχύουν την εξωστρέφεια και τη συμμετοχή της ευρύτερης πανεπιστημιακής κοινότητας σε αυτές.

Με τις υπηρεσίες και τις εξωστρεφείς της πρωτοβουλίες καταλαμβάνει δεσπόζουσα θέση στην καρδιά της κοινότητας. Αυτό είναι αποτέλεσμα της άσκησης εργασίας του προσωπικού και της αρμονικής συνεργασίας με τη διοίκηση της Σχολής και του Ιδρύματος . Παράγοντες, όπως το εύρος και η ενημερότητα της συλλογής της σε έντυπο και ψηφιακό υλικό, οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες της όπως τα σεμινάρια πληροφοριακής εκπαίδευσης καθώς και η διοργάνωση συνεδρίων και ημερίδων έχουν κερδίσει την εμπιστοσύνη μελών και επισκεπτών της. Η καθημερινή φροντίδα των χώρων, το αναβαθμισμένο λειτουργικά και αισθητικά περιβάλλον, τόσο εξωτερικά με τους κήπους και τα αίθρια, όσο και εσωτερικά με τα άνετα αναγνωστήρια και τους διακοσμημένους τοίχους με μεταξοτυπίες Ελλήνων ζωγράφων ευνοούν μια ευχάριστη και καλαίσθητη ατμόσφαιρα. Η διακριτική παρουσία της Θέμιδας, της γάτας-μασκότ, που κυκλοφορεί ατάραχα ανάμεσα στους επισκέπτες, επιτρέποντας επιλεκτικά χάδια, συμβάλλει ακόμη περισσότερο στη δημιουργία ενός οικείου και ζεστού κλίματος (Στρακαντούνα Β., 2023).

Η φιλοξενία φοιτητικών ομάδων εργασίας και ομίλων, όπως των διαγωνισμών εικονικής δίκης (moot courts), της Elsa Athens, του Ρητορικού Ομίλου Νομικής Σχολής Αθηνών , και της “Ομάδας Δίκαιο και Τέχνη”, στην οποία θα αναφερθούμε αναλυτικά στη συνέχεια, ζωντανεύει συχνά το χώρο καθώς βρίσκουν εκεί έκφραση πολλές φωνές. Η ανάγκη ευαισθητοποίησης και συμμετοχής των μελών της Βιβλιοθήκης σε δράσεις αλληλεγγύης και συνεισφοράς οδήγησε το προσωπικό στη διοργάνωση κοινωνικών δραστηριοτήτων, με στόχο την παροχή βοήθειας σε καταστάσεις όπως το προσφυγικό, οι πλημμύρες, οι πυρκαγιές. Σημαντική και η συνεισφορά της στη φροντίδα των αδέσποτων ζώων μέσω της δράσης ανταλλαγής και διάθεσης βιβλίων. Η διοργάνωση ή συνδιοργάνωση ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων όπως «Ο δικηγόρος που δεν έγινα» με αποφοίτους της Νομικής Σχολής, καταξιωμένους σήμερα καλλιτέχνες, αγγίζει ευαίσθητες χορδές, και δημιουργεί διεξόδους σε πολλά μέλη της. Η απεύθυνσή της στα παιδιά με το αφιέρωμα «Παιδιά τι λέτε για τους νόμους» ή το αφιέρωμα στην ιστορία της Νομικής Σχολής με την εκδήλωση “Στην Ταράτσα του αγώνα” για την εξέγερση των φοιτητών το Φεβρουάριο του 1973, η φιλοξενία θεατρικών και μουσικών παραστάσεων και οι παρουσιάσεις βιβλίων ολοκληρώνουν έναν πλούσιο κύκλο παρεμβάσεων με δημιουργικότητα και φαντασία.

Όλες οι εκδηλώσεις της αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα της η οποία ενημερώνεται συνεχώς. Η προβολή και προώθηση τους γίνεται κυρίως μέσω των κοινωνικών της δικτύων ενώ για τις δραστηριότητες της γίνονται συχνά αναφορές από τα ΜΜΕ οι οποίες αναρτώνται και στην ιστοσελίδα της (Γράφουν για εμάς).

Ο δρόμος, όμως, προς την Εξωστρέφεια δεν είναι στρωμένος με ροδοπέταλα, καθώς η Βιβλιοθήκη πρέπει πρωτίστως να παρακολουθεί και να ενσωματώνει στο έργο της τις επιστημονικές εξελίξεις και να ανταποκρίνεται στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες παροχής υπηρεσιών επιστημονικής πληροφόρησης.

Οι υφιστάμενες δυσκολίες, απόρροια της συνεχούς υποχρηματοδότησης και μείωσης του προσωπικού αλλά και της ακαταλληλότητας των εγκαταστάσεων, δημιουργούν προσκόμματα. Η πλειοψηφία των εκδηλώσεων λαμβάνει χώρα σε χρόνο εκτός του καθημερινού ωραρίου λειτουργίας της Βιβλιοθήκης ενώ η υποστήριξή τους επαφίεται αποκλειστικά στην προθυμία του προσωπικού της, το οποίο λόγω της έλλειψης κινήτρων, γνώσεων και δεξιοτήτων συμβάλλει συχνά (και ίσως δικαίως) τα αναγκαία, όσα, δηλαδή δεν ξεφεύγουν κατά πολύ από τα περιγραφέντα ως καθήκοντά τους. Ο φόρτος ποικίλων και συχνά διαφορετικών καθηκόντων που επωμίζεται το προσωπικό, χωρίς να εξειδικεύεται και να εμβαθύνει σε κάποιους τομείς, είναι ακόμα ένας παράγων που το αποθαρρύνει ως προς το να υπερβεί τα καθιερωμένα και να σκεφτεί πέρα από τα στενά όρια του βιβλιοθηκονομικού επαγγέλματος. Όμως η προσπάθεια συνεχίζεται καθώς αυτό που την κρατά ζωντανή είναι το πάθος και το όραμα ορισμένων συναδέλφων που αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία και παρακινούν και τους άλλους, η ικανοποίηση, η αναγνώριση της κοινότητας καθώς και η ανατροφοδότηση που λαμβάνουν από τους συμμετέχοντες.

Προκειμένου αυτός ο επαναπροσδιορισμός του θεσμού της Βιβλιοθήκης και ως χώρου γνώσης, δημιουργίας, επικοινωνίας και έκφρασης των μελών της, να μπορέσει να εδραιωθεί ως αντίληψη και να υιοθετηθεί και από άλλες Βιβλιοθήκες, μια ρεαλιστική αντιμετώπιση υπαγορεύει την αναζήτηση εκ μέρους της εταίρων είτε σε ατομικό είτε σε θεσμικό επίπεδο καθώς και τη συνεργασία μεταξύ τμημάτων και παραρτημάτων της, συμπράξεις με άλλες ακαδημαϊκές και μη ακαδημαϊκές μονάδες, προσέγγιση συλλόγων και ομίλων φοιτητών, αξιοποίηση φίλων και θαμώνων της Βιβλιοθήκης, συνεργασία με αποφοίτους, επαφή με τον δήμο που ανήκει το ίδρυμα ή με άλλους τοπικούς ή υπερτοπικούς φορείς. Τα κοινά ενδιαφέροντα μπορούν να συσπειρώσουν (έστω και περιορισμένους) ενδιαφερόμενους και να ενισχύσουν έτσι την περιέργεια και την δέσμευση για συντονισμένες δράσεις με άξονα τη Βιβλιοθήκη και προς όφελος όλων. Τέτοιες συνέργειες ευνοούνται από την ποικιλία των σχετικών γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών, εξοικονομούνται πολύτιμος χρόνος και πόροι, ενώ αυτές απευθύνονται στην κοινότητα με περισσότερο δυναμισμό και αποτελεσματικότητα.

Πέραν της επιστημονικής γνώσης, που παραμένει το θεμέλιο της Επιστήμης της Πληροφόρησης και πόσω μάλλον στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είναι αναγκαία εκ μέρους των επαγγελματιών του χώρου και η αντισυμβατική σκέψη, η επινοητικότητα και η φαντασία, προκειμένου η Βιβλιοθήκη να κατακτήσει την κομβική θέση που της αρμόζει επηρεάζοντας την κοινότητα και την κοινωνία ευρύτερα. Για να ευδοκιμήσουν οι προαναφερθείσες δράσεις στα πανεπιστήμια είναι σημαντικό να αλλάξει η αντίληψη για τον ρόλο μιας σύγχρονης ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης που ενδεχομένως ακόμη να διακατέχει τα προγράμματα σπουδών στα Τμήματα Επιστήμης της Πληροφόρησης και να προσφέρονται, κατά το δυνατόν, οι ευκαιρίες για την ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων, επικοινωνίας, διαχείρισης έργων, όπως επίσης για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας, της πρωτοβουλίας και της εναλλακτικής σκέψης. Μια τέτοια εκπαίδευση θα εμφυσούσε στους συναδέλφους και την αυτοπεποίθηση, την τόλμη, τη διάθεση πειραματισμού και την επιμονή, που είναι οδηγός επιβίωσης στο ακαδημαϊκό περιβάλλον.

Ομάδα «Δίκαιο και Τέχνη» - Το παράδειγμα

Χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου θέασης του θεσμού της πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης, όπως αυτός εν προκειμένω προτείνεται, αποτελεί η ομάδα της Βιβλιοθήκης της Νομικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. «Δίκαιο και Τέχνη». Όπως πίσω από την ομορφιά του κάθε φυτού κυλά η μοίρα του μικρού του σπόρου, έτσι και ο σπόρος αυτής της ιδέας ήταν μια μικρή, αλλά σπουδαία πράξη, ενδεικτική ακόμα του χαρακτήρα της ομάδας ως μια *φωλιά που συντηρείται μέσα στις φλόγες* (Αναγνωστάκης Μ., 1954, «Η Συνέχεια»).

Ήταν Μάρτιος του 2011 στο παλαιό Νομικό Σπουδαστήριο του Αστικού Δικαίου, όταν η κ. Στρακαντούνα, βιβλιοθηκονόμος, ηθοποιός και υπεύθυνη της Βιβλιοθήκης της Νομικής Σχολής, αποφάσισε να τοποθετήσει σε ένα άδειο, μα περίοπτο ράφι μία μικρή συλλογή λογοτεχνικών έργων, των οποίων η ανάγνωση θα μπορούσε να θέσει στο μυαλό ενός προσεκτικού αναγνώστη θεμελιώδη (και μη) νομικά

ερωτήματα. Λίγες ημέρες αργότερα η ίδια, ορισμένοι φοιτητές – επίμονοι επισκέπτες του Σπουδαστηρίου και οι κκ. καθηγητές Γεώργιος Μεντής και Αντώνιος Καραμπατζός συζήτησαν μια πρωτόγνωρη ιδέα: τι θα μπορούσε να γίνει αν αυτά τα βιβλία μετατρέπονταν από ατομικά αναγνώσματα σε αντικείμενο κοινής έρευνας, ανάλυσης και συζήτησης;

Ξεκίνησαν γρήγορα οι εβδομαδιαίες συναντήσεις. Η καθεμιά με το δικό της θέμα. Η ομάδα εξελίχθηκε μέσα στα χρόνια (Μποζώνη Αρ., 2023, Χριστακάκη Αλ., 2021) και πλέον μετά από πολλές περιπλανήσεις επέστρεψε το έτος 2017 στη μήτρα της, στη -νέα πια Βιβλιοθήκη της Νομικής Σχολής Αθηνών, στο ανακαινισμένο ιστορικό κτήριο του Παλαιού Χημείου.

Παρακάτω επιχειρείται μέσω του παραδείγματος της ομάδας αυτής να θεμελιωθεί ο εδώ προτεινόμενος τρόπος θέασης του θεσμού της πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης ως κεντρικού άξονα της πανεπιστημιακής εμπειρίας. Προς τούτο ελήφθησαν υπόψη οι απαντήσεις των κατά καιρούς μελών της ομάδας σε ένα ερωτηματολόγιο, με το οποίο αναζητήθηκαν οι εντυπώσεις, οι γνώμες και οι προτάσεις τους. Τέθηκαν οι παρακάτω ανοιχτές ερωτήσεις: «Ποιο ήταν το κίνητρο συμμετοχής σας στις δράσεις της "Ομάδας Δίκαιο και Τέχνη";», «Θεωρείτε ότι η συμμετοχή σας στην ομάδα εμπλούτισε τη φοιτητική σας εμπειρία και με ποιό τρόπο;», «Θα συστήνατε στους συμφοιτητές σας τη συμμετοχή τους στην ομάδα και γιατί;», «Θεωρείτε ότι η Βιβλιοθήκη συμβάλλει ουσιαστικά στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων της ομάδας;», «Ποιές οι δικές σας προτάσεις για την περαιτέρω εμπλοκή της Βιβλιοθήκης σε δράσεις που δίνουν ευκαιρίες έκφρασης και συμμετοχής των φοιτητών;», καθώς και «Ποια/ες από τις πολιτιστικές ή κοινωνικές δράσεις/εκδηλώσεις της Βιβλιοθήκης θυμόσατε περισσότερο και γιατί;». Τέλος, ελήφθη υπόψη και η άμεση εμπειρία των συντακτών του κειμένου από την εν λόγω ομάδα.

Η εμπειρία της ομάδας αυτής, ως μέρους της Βιβλιοθήκης της Σχολής, επιβεβαιώνει το εδώ ισχυριζόμενο περί εκλέπτυνσης και εμπλουτισμού της φοιτητικής εμπειρίας. Προς επίρρωση αυτού είναι χρήσιμο να επισημανθεί τι ακριβώς γίνεται, όταν μια μικρή ομάδα φοιτητών – μελών της ομάδας αναλάβει τη διοργάνωση μιας εκδήλωσης. Αρχικά, με άξονα το επιλεγμένο καλλιτεχνικό έργο αναζητούνται πτυχές προς έρευνα και ανάλυση (ολόκληρο το αρχείο της ομάδας βρίσκεται διαθέσιμο στην [ιστοσελίδα της](#)) καθώς και ο τρόπος παρουσίασης, ήτοι πέρα από τα κείμενα των ομιλητών αυτή να συνίσταται και στην παρουσίαση εικόνων, μουσικών, ήχων ή ακόμα και στη συγγραφή και δραματοποίηση ενός μονόπρακτου ή θεατρικού αποσπάσματος ή απλά στην ανάγνωση του υπό τη μορφή θεατρικού αναλογίου. Σε αυτό το πλαίσιο ξεκινά αρχικά η ατομική έρευνα στη Βιβλιοθήκη και κατόπιν οι συναντήσεις των συντελεστών στους μικρούς χώρους της, ειδικά δομημένους για τη συγγραφή ομαδικών εργασιών. Ανοίγουν τα laptops, γράφονται σημειώσεις, σκίζονται χαρτιά, απλώνονται μελέτες και συγγράμματα, ερευνάται ο καλλιτέχνης και το έργο του, καταστρώνονται σχέδια νομικών επιχειρημάτων.

Δύο παρατηρήσεις εδώ είναι αναγκαίες: κατά πρώτον θεμελιακό ρόλο εν προκειμένω διαδραματίζει η προσφερόμενη δυνατότητα διαδανεισμού βιβλιογραφικών πηγών, η πρόσβαση σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων καθώς και η επίσκεψη των φοιτητών σε Βιβλιοθήκες άλλων σχολών και ιδρυμάτων. Το τελευταίο έχει σημασία, διότι έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός πεδίου πραγματικής και ζωντανής επικοινωνίας των επιμέρους Βιβλιοθηκών και της αμοιβαίας προώθησης της διεπιστημονικότητας. Κατά δεύτερον, αξίζει να τονιστεί ότι οι συναντήσεις των συντελεστών της παρουσίασης λαμβάνουν χώρα και στα φοιτητικά σπίτια, σε ζεστά καφέ ή πάρκα. Υπό την επίδραση της χαλαρότητας που προκαλεί η παρέα και της συνέπειας που εμπνέει ο κοινός στόχος, δημιουργείται ένα εξαιρετικά δημιουργικό κλίμα, εύφορο για την ανάπτυξη της νομικής σκέψης, την καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας και τη δημιουργία φοιτητικών στιγμών.

Σε αυτή τη διαδικασία η δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας της Υπεύθυνης της Βιβλιοθήκης με τα μέλη ΔΕΠ καθώς και ο σημαντικός κοινωνικός κύκλος του καθενός τους συνεισφέρουν στο να έχει η ομάδα

πρόσβαση σε έναν ευρύ κύκλο σημαντικών και σπουδαίων ανθρώπων που ανήκουν είτε σε άλλους πανεπιστημιακούς χώρους, είτε στον χώρο της Τέχνης, της Δικαιοσύνης, της Δημοσιογραφίας, του Αθλητισμού, της Πολιτικής κλπ. Η επαφή των μελών της ομάδας με έναν τέτοιο άνθρωπο, ο οποίος μπορεί να συνεισφέρει και με την παρουσία του ως καλεσμένος στην παρουσίαση του εκάστοτε θέματος, είναι αμοιβαία επωφελής. Οι φοιτητές λαμβάνουν πολύτιμες πτυχές της γνώσης και της πείρας του καλεσμένου, ο τελευταίος λαμβάνει τη φρεσκάδα της νεανικής ερευνητικής και δημιουργικής ματιάς τους και το πανεπιστήμιο καθιερώνεται σταδιακά και στη συνείδηση εξωπανεπιστημιακών παραγόντων ως χώρος που αναπνέει σταθερά, δημιουργεί με συνέπεια και επιμένει ενάντια στη χρησιμοθηρία του καιρού μας. Σε αυτή την έως τώρα δωδεκαετή προσπάθεια το προσωπικό της Βιβλιοθήκης ωφελεί μέσω της σημαντικότητας της αρωγής του και ωφελείται (αν το επιθυμεί) από την είσοδο στην εργασιακή καθημερινότητά του της ζωηρότητας της νιότης, του απρόβλεπτου της δημιουργίας, της φρεσκάδας των ιδεών, του κινήτρου της αυτομόρφωσης και φυσικά -την ημέρα της εκδήλωσης- του κλίματος μιας εορτής.

Η ημέρα, λοιπόν, της εκδήλωσης. Η αγωνία της παρουσίασης. Οι (συμ)φοιτητές, οι φίλοι και οι πολλοί άγνωστοι στο κοινό. Τα τεχνικά προβλήματα που δημιουργούνται και λύνονται, όπως συμβαίνει σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις που ο άνθρωπος με τα ελάχιστα δρα αποφασιστικά, ώστε να παραγάγει εκ του μηδενός, το «ανθρώπινο κάτι». Η δημόσια έκθεση και η δοκιμασία των επιχειρημάτων τους ενώπιον του κοινού, η συγκίνηση, η αλληλεπίδραση με αυτό και η συζήτηση που ακολουθεί.

Επιπλέον, ας σημειωθεί ότι ήδη από τα πρώτα χρόνια της ομάδας παρατηρήθηκε η τάση να μην αποχωρεί κανείς με το πέρας της εκδήλωσης. Με απλά λόγια, όλοι ζητούσαν μια συνέχεια, διότι συνέβαινε συντελεστές, καλεσμένοι και κοινό να είναι συνεπαρμένοι από το δημιουργημένο κλίμα, ένα μείγμα γνώσης και συγκίνησης, το οποίο ανοίγει τον νου σε περισσότερες ιδέες. Όλοι ανακατεμένοι συζητούν ό, τι έχουν ακούσει, μιλούν σε πιο προσωπικό τόνο, δημιουργείται ένα κοινό αίσθημα.

Οι ώρες, όμως, και οι όροι λειτουργίας του κτηρίου δεν μπορεί να μην τηρούνται. Έτσι, δεν είναι λίγες οι φορές που – αν και εργάσιμη ημέρα η επόμενη – όλη η ομάδα συνεχίζει σε ένα ταβερνάκι, το οποίο -θα τολμούσαμε να πούμε- εξελίσσεται σε τόπο μιας σύγχρονης μορφής αρχαιοελληνικού συμποσίου, όπου ο οίνος σκοπεί μονάχα στη γλυκιά απαιτούμενη παραζάλη, ώστε ο άνθρωπος να διαλέγεται με γοητευτική ευγένεια, φαντασία και θάρρος και να δημιουργεί στιγμές μέσω της βίωσης αυτής της ομάδας, δηλαδή ενός συνόλου ανθρώπων, ικανών να «*παρασύρεται*» από τη λογική της Νομικής, τη φαντασία της Τέχνης, τη μαγεία της συνεργασίας και την συναίσθηση του ανήκειν σε μια ομάδα ομολογούντων πίστη στους νοηματοδοτούντες όρους της καθημερινότητας του σύγχρονου ανθρώπου. Η βραδιά συνεχίζεται, αποχωρούν σταδιακά οι καθηγητές και οι περισσότεροι. Μένουν λιγότεροι. Στο τέλος λίγοι. Στο τέλος ίσως η μικρή ομάδα που διοργάνωσε την εκδήλωση που μόλις πέρασε. Περηφάνια, κατάνυξη, ξεκούραση, ξημέρωμα. Η επόμενη μέρα στη σχολή είναι, για να πουν για όσα έγιναν, ευώθησαν, συγκίνησαν, για όσα πρόκειται να γίνουν στο εξής.

Μια διαπίστωση είναι εδώ αναγκαία. Αυτός ο τρόπος δράσης της ομάδας από τη μία κατέστησε δυνατή την αδιάλειπτη λειτουργία της μέχρι σήμερα μέσω της διαδοχής των μελών της και από την άλλη έθεσε ως αξιακό πυρήνα λειτουργίας της την αφοσίωση στις δυο μεγάλες αυτές έννοιες, το Δίκαιο και την Τέχνη, με επιστημονική σοβαρότητα, δημιουργική συναναστροφή και ανθρώπινη αλληλεπίδραση. Και όλα αυτά με την πίστη και την ταπεινότητα που ενέχει μια απλή, αλλά σπουδαία πράξη, όπως αυτή της τοποθέτησης λίγων βιβλίων σε ένα ράφι.

Σε αυτό το πλαίσιο η Βιβλιοθήκη γίνεται ο γενέθλιος τόπος ερεθισμάτων και συναισθημάτων. Η εκάστοτε εκδήλωση είναι τόσο καλή, όσο κόπιασαν οι διοργανωτές της. Οι τελευταίοι δεν ελέγχονται για ό, τι θα πουν. Αρκεί να είναι θεμελιωμένο και πιστό τόσο βάσει του συστήματος της νομικής επιστήμης, όσο και βάσει του εκάστοτε έργου. Ο φοιτητής καλείται, έτσι, να διαχειριστεί την επιστημονική του ελευθερία

και ευθύνη, αδέσμευτος από οποιοδήποτε είδους βαθμολόγηση, αλλά και να τιθασεύσει τη συγκίνηση που του προκαλεί το εξεταζόμενο έργο τέχνης, ώστε να μπορέσει να την εκφράσει. Κατά το μέρος που τα μέλη – διοργανωτές επικοινωνούν με εξωπανεπιστημιακούς παράγοντες, είτε με τον εκάστοτε καλεσμένο, είτε με κάθε είδους ιδρύματα, φορείς κλπ, λειτουργούν κατά κάποιον τρόπο ως εκπρόσωποι τόσο του πανεπιστημιακού θεσμού όσο και της ίδιας της Βιβλιοθήκης. Παράλληλα, διανοίγονται δίαυλοι επικοινωνίας του ιδρύματος για το μέλλον.

Τέλος, η Βιβλιοθήκη δείχνει το πραγματικό της πρόσωπο: όχι απλά ως πάροχος εγχειριδίων για τις εξετάσεις, αλλά ως πυρήνας της επιστημονικής γνωστικής πρόκλησης. Κι όλα τούτα συνέχονται με το νήμα της γοητείας και της συγκίνησης που προκαλεί η Τέχνη και εκβάλλουν σε ένα κοινωνικό γεγονός, το οποίο από τη μία εμπνέει αλλήλους, διότι σε αυτό συμβάλλουν περισσότεροι που συγκινούνται κατά όμοιο τρόπο από το μεγαλείο της Τέχνης και του Δικαίου και κατά δεύτερον, διότι αποτελεί -με τους όρους που γίνεται και εξελίσσεται- αυτό καθαυτό πρωτογενές υλικό της ζωής. Ο τόπος της Βιβλιοθήκης, η έρευνα, η μελέτη συνδέονται έτσι με το συναίσθημα. Έτσι, από τη μία εξελίσσεται ο πανεπιστημιακός θεσμός ως θύλακας πνευματικής πρόκλησης, ως σταυροδρόμι επιστημονικών κλάδων, ως πολιτιστικός παράγοντας και ουσιαστικό έρεισμα της σύγχρονης δημοκρατίας, και από την άλλη ως τόπος ζωής, πεδίο δράσης και ελεύθερης και υπεύθυνης ανάπτυξης της προσωπικότητας του φοιτητή (και όχι μόνο), παρέχοντας έτσι στους εμπλεκόμενους αφορμές να κατανοήσουν το νόημα της ισορροπίας μεταξύ του ορατού και του «αηδούς» (Πλάτωνας, *Φαίδων*, ιδίως 79b επ.).

Αναφορές

American Library Association (2006). *ACRL Plan for Excellence*, July 28, 2006. <http://www.ala.org/acrl/aboutacrl/strategicplan/stratplan>. Document ID: 35dfe356-e334-e324-a96c-a4519fa4f6c0

Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης Ε.Κ.Π.Α (nd). Επιστήμη των Πολιτών και Ανοικτή Επιστήμη (<https://www.lib.uoa.gr/mathaino-pos/arthro/article/epistimi-ton-politon-kai-anoikti-epistimi.html>)

Carter, T. M., & Seaman, P. (2011). The Management and Support of Outreach in Academic Libraries. *Reference & User Services Quarterly*, 51(2), 163–171. <http://www.jstor.org/stable/refusersq.51.2.163>

Denis, M (2012), Outreach initiatives in academic libraries, 2009-2011. *Reference Services Review*, 40(3), 368-383. <https://doi.org/10.1108/00907321211254643>

Diaz, S. A. (2019). Outreach in academic librarianship: A concept analysis and definition, *The Journal of Academic Librarianship*, 45(3), 184-194. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2019.02.012>

European Commission (2022). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European strategy for universities*. {SWD(2022) 6 final}. Strasbourg. <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-01/communication-european-strategy-for-universities-graphic-version.pdf>

European University Association (2021). *Universities without walls. A vision for 2030*. <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?id=3079>

Ford, E. (2009). Outreach is (un)dead. In *The Library With The Lead Pipe*, 1-5 <http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2009/outreach-is-undead/>

Gruber, A. (2017). Community engagement in higher education: Online information sources. *College & Research Libraries News*, 78(10), 563-566. <https://doi.org/10.5860/crln.78.10.563>

Μαρμαρά Ε. & Στρακαντούνα Β., [Βιβλιοθήκη Νομικής Σχολής] Ιστορία Σπουδαστηρίων, <https://law.lib.uoa.gr/plirofories/periigisi-sti-bibliothiki/istoria-spydastirion.html>

Metzger, R., & Jackson, J. (2022). Developing Competencies for Outreach Work in Academic Libraries. *College & Research Libraries*, 83(4), 646-668. <https://doi.org/10.5860/crl.83.4.646>

LeMire, Sarah, Stephanie J. Graves, Shannon L. Farrell, and Kristen L. Mastel. (2018). *Outreach and Engagement. SPEC Kit 361*. Washington, DC: Association of Research Libraries. <https://doi.org/10.29242/spec.361>

LIBER Europe (2022). Frey, Jeannette et al. LIBER Strategy 2023-2027. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7696568>

Στρακαντούνα Β., (2023) Η Θέμις, η γάτα-βιβλιοθηκάριος της Νομικής Αθηνών μας διηγείται την ιστορία της <https://www.tsitsosthecat.gr/themis/>

Συμεωνίδης Χ., & Στρακαντούνα Β. (2016). [Βιβλιοθήκη Νομικής Σχολής] Κτήριο Παλαιού Χημείου Πανεπιστημίου Αθηνών. <https://law.lib.uoa.gr/plirofories/istoriko/istoria-ktirioy-palaioy-chimeioy.html>

Schlak, Tim. (2018). Academic Libraries and Engagement: A Critical Contextualization of the Library Discourse on Engagement, *The Journal of Academic Librarianship*, 44(1), 133-139. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2017.09.005>

Usova, T. (2023). Careers Library: Unconventional collaboration to boost learning. *LIBER Quarterly: The Journal of the Association of European Research Libraries*, 33(1). <https://doi.org/10.53377/lq.13612>

Wainwright, Amy and Davidson, Chris (2017). Academic Libraries and Non-Academic Departments: A Survey and Case Studies on Liaising Outside the Box, *Collaborative Librarianship*, 9(2). <https://digitalcommons.du.edu/collaborativelibrarianship/vol9/iss2/9>